

Nikolas Sparks

Spasavanje

OD ISTOG AUTORA

Istinski vernik

Na prvi pogled

Odluka

Dragi Džone

Poruka u boci

Poslednja pesma

Beležnica

Utočište

Srećnik

Najbolje od mene

Najduže putovanje

Šetnja za pamćenje

Prevela
Žermen Filipović

■ Laguna ■

Naslov originala

Nicholas Sparks

THE RESCUE

Copyright © 2000 by Nicholas Sparks Enterprises, Inc.

Translation copyright © 2017 za srpsko izdanje, LAGUNA

S ljubavlju, Pet i Biliju Milsu.

Oboje ste mi obogatili život.

Hvala vam za sve.

Ovo je prozno književno delo. Imena, ličnosti, mesta i događaji plod su pišćeve mašte. Svaka sličnost sa stvarnim ličnostima, živima ili mrtvima, događajima i mestima sasvim je slučajna.

© Kupovinom knjige sa FSC oznakom pomažete razvoj projekta odgovornog korišćenja šumskih resursa širom sveta.

NC-COC-016937, NC-CW-016937, FSC-C007782

© 1996 Forest Stewardship Council A.C.

Prolog

Kasnije će se pričati da je to bila jedna od najstrašnijih oluja u istoriji Severne Karoline. Kako se dogodila 1999. godine, neki od najsuevernijih građana smatrali su to lošim znamenjem, prvim korakom ka propasti sveta. Drugi su naprosto odmahivali glavom i govorili da su znali da će se takvo nešto dogoditi pre ili kasnije. Sve u svemu, devet dokumentovanih tornada će se te večeri spustiti na istočni deo države i uništiti skoro trideset kuća. Telefonski kablovi bili su rasuti po putevima, trafo-stanice su gorele, što nije imao ko da spreči. Na hiljade stabala je oboreno, tri velike reke su se izlile iz korita i životi su se zauvek promenili jednim jedinim surovim naletom majke prirode.

Sve je počelo u tren oka. Jednog časa je bilo oblačno i mračno, mada to nije bilo ništa neobično, a sledećeg trenutka su se munje, orkanski vetrovi i zaslepljujuća kiša sručili iz neba tog ranog leta. Oluja je stigla sa severozapada i kroz državu prolazila brzinom od skoro šezdeset pet kilometara na čas. Sve radio-stanice su se odjednom oglasile upozoravajući na opasnost i žestinu oluje. Ko je bio u prilici pronašao je zaklon, ali ljudi na auto-putu poput Deniz Holton nisu imali kud. Sad

kad se obrela usred toga, malo šta je mogla da učini. Kiša je ponegde pljuštala toliko jako da je saobraćaj mileo, a Deniz je volan stezala da su joj prsti pobeleli od napora, a lice, onako usredsređenoj, delovalo kao maska. Povremeno se drum nije ni video kroz vetrobran, ali zaustavljanje bi značilo sasvim izvesnu propast zbog onih koji su iza nje vozili auto-putem. Ne bi mogli da opaze njen automobil i zaustave se na vreme. Povukla je sigurnosni pojas preko glave i nagnula se nad volan pokušavajući da na drumu razazna isprekidanu liniju, koju je uspevala da vidi tek tu i tamo. Katkad bi dugo vozila oslanjajući se samo na instinkt jer se nije videlo doslovce ništa. Kiša se poput okeanskog talasa obrušavala na njeno vetrobransko staklo i od pogleda zaklanjala bezmalo sve. Farovi su joj, činilo se, bili sasvim beskorisni i želela je da se zaustavi, ali gde? Gde bi bilo bezbedno? Pored auto-puta? Vozila su krivudala svuda po drumu, vozači bili zaslepljeni podjednako kao i ona. U trenu je odlučila – nekako se činilo da je bezbednije voziti i dalje. Pogled joj je skakao sa drumu na kočiona svetla vozila ispred nje pa na retrovizor; nadala se i molila da to rade i svi ostali na putu, da traže nešto što će ih sačuvati. Bilo šta.

A onda, isto onako naglo kao što je i počela, oluja je oslabila i opet je vidljivost bila uobičajena. Deniz je pretpostavljala da je umakla oluji; isto su očigledno pretpostavljali i ostali na drumu. Iako je bilo klizavo, vozila su krenula brže ne bi li za sobom ostavili oluju. I Deniz je ubrzala ne odvajajući se od ostalih. Deset minuta docnije kiša je i dalje padala, ali još slabije; Deniz je pogledala na merač goriva i osetila kako joj se želudac steže. Znala je da se uskoro mora zaustaviti. Nije imala dovoljno goriva da stigne kući.

Minuti su prolazili.

Oprezno je vozila vodeći računa o ostalim učesnicima u saobraćaju. Zahvaljujući mladom mesecu, na svodu se videlo nešto svetlosti. Ponovo je bacila pogled na kontrolnu tablu. Iгла merača goriva zašla je duboko u crveno osenčeno polje. Iako je strahovala da neće pobeći oluji, usporila je u nadi da će sačuvati ono malo goriva i da će to biti dovoljno. Nadala se da će umaći nevremenu.

Drugi automobili su jurili pored nje i zapljuskivali joj vetrobransko staklo, što je stvaralo još više posla za brisače. Vozila je dalje.

Posle deset minuta uzdahnula je s olakšanjem. Ugledala je znak koji je govorio da je benzinska pumpa udaljena svega kilometar. Uključila je migavac, prestrojila se u desnu traku i izašla s auto-puta. Zaustavila se na prvoj otvorenoj pumpi.

Uspela je, ali je znala da oluja ipak stiže. Ovamo će pristići u narednih petnaest minuta, ako ne i brže. Imala je vremena, ali ne previše.

Što je brže mogla, Deniz je sipala benzin, a onda pomogla Kajlu da izađe iz kola. Kajl ju je držao za ruku dok su ulazili da plate; zahtevala je to jer je na pumpi bilo mnogo kola. Kajl je bio niži od kvake na vratima; kad je ušla, primetila je da je unutra prilična gužva. Činilo se da su svi koji su se vozili auto-putem došli na istu zamisao – *sipaj gorivo dok možeš*. Deniz je dohvatila konzervu dijetalne koka-kole, treću tog dana, a onda pregledala šta ima u frižiderima duž zida u začelju. U uglu je pronašla mleko s ukusom jagode za Kajla. Bilo je kasno, a on je voleo da pred spavanje popije mleko. Uz malo sreće, ukoliko bude uspela da umakne oluji, on će prespavati skoro čitav put.

Kad je prišla da plati, bila je peta u redu. Ljudi ispred nje su delovali nestrpljivo i umorno, kao da nisu mogli shvatiti otkud baš tada ima toliko ljudi. Nekako, činilo se, kao da su

zaboravili na oluju. Ali znala je po njihovim pogledima da nisu. Svi u prodavnici bili su na ivici živaca. *Požurite*, kao da im je pisalo na licu, *moramo da pobegnemo odavde*.

Deniz je uzdahnula. Osećala je napetost u vratu i napravila nekoliko kružnih pokreta ramenima. Nije joj mnogo pomoglo. Zatvorila je oči, protrljala ih i otvorila ponovo. Među policama iza sebe čula je kako se neka majka raspravlja sa sinčićem. Dečak je izgledao kao da je Kajlovog uzrasta, da ima otprilike četiri i po godine. Majka mu je delovala napeto kao što se i Deniz osećala. Čvrsto je držala sinovljevu ruku. Dečak je udario nogom o tlo.

„Ali hoću kolače!“, zacvileo je.

Majka nije popuštala. „Rekla sam ne. Danas si pojeo već dovoljno nezdrave hrane.“

„A sebi kupuješ.“

Trenutak kasnije Deniz se okrenula. Red se nije pomerio nimalo. Šta traje toliko dugo? Pokušavajući da shvati šta se dešava, provirila je iza kupaca koji su stajali pred njom. Blagajnica za kasom izgledala je kao da ju je gužva zbunila, a svi u redu su, po svoj prilici, hteli da plate kreditnom karticom. Posle još jednog minuta, koji je sporo prošao, u redu je bila jedna osoba manje. Sada su majka i dete stali u red tačno iza Deniz i nastavili svađu.

Deniz je spustila ruku na Kajlovo rame. Pijuckao je mleko na slamčicu i čutke stajao. Nije mogla prečuti razgovor što se odvijao iza nje.

„Ma hajde, mama!“

„Ako nastaviš, dobićeš po dupetu. Nemamo vremena za ovo.“

„Ali gladan sam.“

„Trebalo je da pojedеш viršlu.“

„Viršla mi se nije jela.“

I tako se to nastavljalo. Posle troje kupaca Deniz je najzad stigla na kasu, otvorila novčanik i platila gotovinom. Kreditnu karticu je čuvala za vanredne prilike i koristila ju je retko, gotovo nikad. Blagajnici je, izgleda, bilo teže da izračuna koliko novca treba da joj vrati nego da očita karticu. Neprestano je zagledala brojke na kasi ne bi li vratila tačan iznos. Svađa između majke i sina nastavljala se, nesmanjenom žestinom. Deniz je napokon dobila ostatak novca, vratila novčanik i krenula ka vratima. Znajući koliko je večeras svima teško, osmehnula se majci iza sebe kao da kaže: *S decom ponekad nije lako, zar ne?*

Žena je u odgovor zakolotala očima. „Imate sreće“, kazala je.

Deniz ju je pogledala upitno. „Molim?“

„Rekla sam, imate sreće.“ Glavom je pokazala na svog sina. „Ovaj ovde ne prestaje da priča.“

Deniz je pogledala u pod, stisnutih usana klimnula glavom, pa se okrenula i izašla iz prodavnice. I pored napetosti zbog oluje, i pored čitavog dana provedenog u vožnji i u centru za evaluaciju, mislila je samo na Kajla. Idući prema kolima, Deniz je najednom poželela da zaplače.

„Ne“, šapnula je za sebe, „vi, gospođo, imate sreće.“

Prvo poglavlje

Zašto se to dogodilo? Zašto je od sve dece baš Kajl morao da bude taj?

Vrativši se u kola nakon što je sipala gorivo, Deniz se ponovo zaputila auto-putem bežeći ispred oluje. Narednih dvadeset minuta kiša je padala uporno, ali ne i zloslutno, a ona je u povratku ka Identonu, gradu u Severnoj Karolini, posmatrala brisače kako uklanjaju vodu tamo-amo. Dijetalnu koka-kolu spustila je između ručne kočnice i vozačkog sedišta i mada je znala da nije zdravo, ispila je i poslednji gutljaj i smesta zažalila što nije kupila još jednu. Višak kofeina će joj, nadala se, pomoći da ostane oprezna i usredsređena na vožnju, a ne na Kajla. Ali Kajl je uvek bio u njenim mislima.

Kajl. Šta je mogla reći? Nekad je bio deo nje, čula je otkucaje njegovog srca posle dvanaest nedelja, osećala njegove pokrete u sebi poslednjih pet meseci trudnoće. Kad se rodio, dok su još bili u porođajnoj sali, pogledala ga je i nije mogla da veruje da na svetu postoji išta lepše. I dalje je to osećala, iako ni po čemu nije bila savršena majka. Sada je naprosto postupala najbolje što je umela, prihvatila i dobro i loše, tražila radost u sitnicama. Kad je Kajl posredi, ponekad ju je teško bilo naći.

Protekle četiri godine trudila se iz sve snage da za njega ima strpljenja, ali nije uvek bilo lako. Jednom mu je, kad je tek prohodao, načas spustila ruku na usta da ga učutka, i svuda bi to umorni roditelji smatrali prestupom koji se može oprostiti pošto je vrištao preko pet sati nakon što je čitavu noć proveo budan. Posle toga je, međutim, davala sve od sebe da zauzda sopstvena osećanja. Kad bi osetila da je sve razdražljivija, polako bi izbrojala do deset pre no što bi išta uradila; kad joj to ne bi pomoglo, izlazila bi iz sobe da se pribere. Obično bi to pomoglo, ali predstavljalo je to i blagoslov i prokletstvo. Blagoslov – jer je znala da je strpljenje neophodno da bi mu se pomoglo, prokletstvo – jer je zbog toga preispitivala svoje roditeljske sposobnosti.

Kajl je rođen tačno u dan četiri godine nakon što joj je majka umrla od aneurizme na mozgu, i premda obično nije verovala u znamenja, Deniz nije verovala da je to puka slučajnost. Kajl je, bila je sigurna, božji dar. Osim njega nije imala nikog na svetu. Otac joj je preminuo kad je imala četiri godine, nije imala ni sestre ni braću, deke i bake više nisu bili živi. Kajl je smesta postao jedini koji dobija svu njenu ljubav. No sudbina je čudna, sudbina je nepredvidljiva. Iako je Kajla obasipala pažnjom, to nekako nije bilo dovoljno. Sada je vodila život kakav nije očekivala, život u kojem se Kajlov napredak svakodnevno pažljivo beleži u svesku. Sada je vodila život u celosti posvećen svom sinu. Kajl se, naravno, nije žalio ni na šta što su radili svaki dan. Za razliku od ostale dece, Kajl se nikad nije žalio. Bacila je pogled u retrovizor.

„O čemu razmišljaš, dušo?“

Glave okrenute u stranu, Kajl je posmatrao kako kiša udara o prozore. U krilu mu je ležalo ćebe. Nije izustio ni reč otkako je ušao u kola, a sada se okrenuo čuvši njen glas.

Čekala je njegov odgovor. Ali odgovora nije bilo.

Deniz Holton je živila u kući koju su nekad posedovali njeni deda i baka. Posle njihove smrti pripala je njenoj majci, a na kraju ju je nasledila Deniz. Nije bila bogzna šta – mala oronula zgrada na imanju nešto većem od hektara, građena dvadesetih godina dvadesetog veka. Dve spavaće sobe i dnevna i nisu bile tako loše, ali je kuhinja plakala za modernim uređajima, a tuš je neprekidno curio. Oba trema, ispred i iza kuće, ulegla su se, a bez prenosivog ventilatora ponekad se osećala kao da bi se nasmrt skuvala. Kako tu nije morala da plaća najam, međutim, bilo je to upravo ono što joj je trebalo. To je bio njen dom u poslednja tri meseca.

Ostati u Atlanti, mestu gde je odrasla, bilo je nemoguće. Kad je Kajl rođen, novac koji je nasledila od majke iskoristila je kako bi s njim bila kod kuće. Tada je smatrala da je posređi privremeno odsustvo. Nameravala je da ponovo predaje u školi čim on bude malo stariji. Novac neće trajati večno, znala je, i morala je zaraditi za život. Osim toga, volela je da predaje u školi. Učenici i kolege nedostajali su joj već posle nedelju dana. Sada, godinama kasnije, i dalje je bila kod kuće s Kajlom i rad u školi nije bio ništa do blede, daleke uspomene, nešto sličnije snu nego stvarnosti. Nije se mogla setiti nijedne pripreme za čas niti imena učenika kojima je predavala. Gotovo da se mogla zakleti da to nikad nije ni radila.

Mladost obećava sreću, ali život daje bolnu stvarnost. Njeni otac, majka, bake i dede – svi su umrli pre no što je napunila dvadeset jednu godinu. Dotad je već bila prisutna na pet pogreba, ali po zakonu nije smela ući u kafanu i popiti nešto da spere tugu. Suočila se s brojnim izazovima, ali Bog se, izgleda, nije mogao zaustaviti na tome. Kao i Jovove,

i njene muke su se nastavljale. „Život kakav vodi srednja klasa?“ *Više ne.* „Prijatelji s kojima si odrasla?“ *Moraš ih ostaviti.* „Posao koji voliš?“ *Tražiš previše.* A Kajl, mili, divni dečak zbog koga je sve to učinjeno – po mnogo čemu je za nju predstavljao zagonetku.

Umesto da predaje u školi, radila je kao kelnerica u večernjoj smeni u kafani zvanoj *Osmice*, prometnom sastajalištu u predgrađu Identona. Vlasnik Rej Toler, crnac od šezdeset i koju godinu, držao je restoran već trideset godina. On i njegova supruga su podigli šestoro dece i sva su otišla na koledž. Kopije njihovih diploma visile su na zidu u začelju i svako ko je tu bio gost znao je za njih. Roj se pobrinuo za to. Takođe je voleo da priča o Deniz. Jedina je, voleo je da kaže, koja mu je na razgovor za posao donela biografiju.

Rej je bio čovek koji je razumeo siromaštvo, čovek koji je razumeo dobrotu, čovek koji je razumeo koliko je teško samohranim majkama. „Pozadi postoji jedna sobica“, rekao joj je kad ju je zaposlio. „Možeš da dovodiš sina pod uslovom da te ne ometa u poslu.“ Na oči su joj navrle suze kad joj je pokazao sobicu. Bila su tu dva ležaja, noćna lampa – mesto gde će Kajl biti bezbedan. Sledeće večeri Kajl je u toj sobi zaspao čim joj je počela smena; satima docnije odnela ga je u kola i odvezla kući. Od tada je to postalo uobičajeno.

Radila je četiri noći nedeljno, smena joj je trajala pet sati, a zarađivala je jedva dovoljno da preživi. Pre dve godine prodala je hondu i umesto nje kupila star ali pouzdan dat-sun, a razliku stavila u džep. Taj novac, kao i sve ostalo što je nasledila od majke, odavno je potrošen. Postala je stručnjak za kućni budžet, majstor za uštede. Sebi nije kupila novu odeću od pretprošlog Božića; iako je bio pristojan, njen nameštaj je predstavljao ostatak iz nekog drugog života. Nije bila pretplaćena na časopise, nije imala kablovsku televiziju,

a od muzičkih uređaja imala je kasetofon iz koledža. Poslednji film koji je gledala u bioskopu bio je *Šindlerova lista*. Retko je telefonom zvala prijatelje koji su živeli u drugim gradovima. U banci je imala dvesta trideset osam dolara. Njena kola su bila stara devetnaest godina i prešla su dovoljno kilometara kao da su pet puta obišla svet.

No ništa od svega toga nije bilo važno. Jedino je Kajl bio važan.

A on joj ni jedan jedini put nije rekao da je voli.

Kad nije radila u restoranu, Deniz je veče obično provodila u stolici za ljuljanje na tremu iza kuće, s knjigom u krilu. Volela je da čita napolju, gde je jednolična pesma cvrčaka, čas glasnija, čas tiša, delovala umirujuće. Njen dom je bio okružen stablima hrasta, čempresa i američkog oraha, a sa svih je visila gusta španska mahovina. Ponekad, kad se mesečina kroz njih probijala pod određenim uglom, na pošljunčanoj stazi su se videle senke što su podsećale na egzotične životinje.

U Atlanti je čitala iz zadovoljstva. Volela je čitavu paletu pisaca, od Stajnbeka i Hemingveja do Grišama i Kinga. Iako su se takve knjige mogle naći u mesnoj biblioteci, više ih nije pozajmljivala. Sada se služila računarima pored čitaonice gde je pristup internetu bio besplatan. Pretraživala je kliničke studije pod pokroviteljstvom velikih univerziteta, štampala ono što je smatrala važnim. Sada ih je već bilo toliko da su fascikle u kojima ih je čuvala bile skoro deset centimetara debele.

Na podu pored stolice imala je i razne udžbenike iz psihologije. Budući da su bili skupi, predstavljali su ozbiljan

udarac za njen budžet. No nada je uvek postojala i nakon što bi ih naručila, jedva je čekala da joj stignu. Ovog puta, volela je da pomisli, naći će nešto što će pomoći.

Kad bi stigli, satima je sedela i proučavala ih. Uz jaku svetlost lampe što joj je stajala iza leđa, pregledala je podatke koje je obično već i ranije pročitala. Ipak nije žurila. Povremeno bi nešto zabeležila, katkad bi jednostavno presavila stranicu i podvukla podatak. Prošao bi sat, možda i dva, a onda bi najzad sklopila knjigu i završila za to večer. Ustala bi da razmrda ukočene zglobove. Pošto bi knjige odnela na mali radni sto u dnevnoj sobi, obišla bi Kajla, a onda se vratila napolje.

Pošljunčana staza vodila je do putića između stabala i do slomljene ograde što je okruživala njeno imanje. Ona i Kajl bi šetali tu danju, a noću je tuda išla sama. Neobični šumovi bi dopirali odasvud – odozgo bi se čuo krik sove, odande šuškanje u grmlju, sa strane žurni pokret na grani. Povetarac s obale pomerao je lišće, a taj je zvuk bio nalik šumu okeana; mesečina se načas videla, a zatim bi zgasnula. Ali staza je bila prava i Deniz ju je dobro poznavala. Iza ograde je šuma bila gušća. Više šumova, manje svetlosti, ali Deniz je išla i dalje. Na kraju bi tama postala bezmalo zagušljiva. Tada je mogla da čuje vodu; nedaleko se nalazila reka Čovon. Još jedan gaj, pa skretanje udesno i najednom se činilo kao da se čitav svet otkriva pred njom. Reka, široka i spora, najzad se mogla videti. Moćna. Večna, crna kao vreme. Prekrstila bi ruke i posmatrala je, upijala, puštala da je preplavi mir kojim je reka odisala. Zadržala bi se nekoliko minuta, retko kad duže, pošto je Kajl ostao u kući.

Tada bi uzdahнула i reci okrenula leđa znajući da je vreme da ode.

Drugo poglavlje

Ukolima, i dalje nastojeći da umakne oluji, Deniz se sećala kako je ranije tog dana sedela u ordinaciji lekara dok je čitao rezultate Kajlovih nalaza.

Dete je muškog pola, u trenutku ispitivanja staro četiri godine i osam meseci... Kajl je lepo dete bez vidljivih fizičkih nedostataka na glavi ili u predelu lica... Nema zabeleženih povreda glave... majka je trudnoću opisala kao normalnu...

Lekar je čitao još nekoliko minuta naglašavajući određene rezultate raznih ispitivanja dok najzad nije stigao do zaključka.

Iako je koeficijent inteligencije u granicama normalnog, dete veoma zaostaje kako u *shvatanju* jezika tako i u *izražavanju*... verovatno je posredi *poremećaj slušne percepcije* iako se razlog ne može ustanoviti... procenjeno je da je opšta jezička sposobnost na nivou *dvogodišnjeg deteta*... Moguća jezička sposobnost i sposobnost učenja u ovom trenutku se ne mogu odrediti...

Jedva da je i na nivou dvogodišnjeg deteta, nije mogla da ne pomisli.

Kad je završio, lekar je odložio nalaze i saosećajno pogledao Deniz. „Drugim rečima“, rekao je govoreći polako kao da nije razumela šta je upravo pročitao, „Kajl ima probleme s jezikom. Iz nekog razloga – nismo sigurni zašto – Kajl nije u stanju da govori na nivou primerenom njegovom uzrastu iako mu je koeficijent inteligencije normalan. Nije u stanju ni da razume jezik kakvim se služe ostali četvorogodišnjaci.“

„Znam.“

Sigurnost njenog odgovora zatekla ga je nespremnog. Deniz se učinilo da je očekivao raspravu, pravdanje ili predvidljiv niz pitanja. Kad je shvatio da Deniz neće reći više ništa, nakašljao se.

„Ovde postoji zabeleška da ste ga ispitivali i na drugom mestu.“

Deniz je klimnula glavom. „Jesam.“

Preturao je po papirima. „Nalazi nisu u njegovom dosijeu.“

„Nisam vam ih dala.“

Neznatno je nabrao čelo. „Zašto?“

Dohvatila je svoju tašnu i spustila je u krilo; razmišljala je. Najzad: „Mogu li da govorim otvoreno?“

Proučavao ju je načas, pa se naslonio. „Molim vas.“

Bacila je pogled na Kajla, a zatim ponovo pogledala lekara. „Kajlu su za poslednje dve godine više puta postavljene pogrešne dijagnoze – od gluvoće do autizma i pervazivnog razvojnog poremećaja do poremećaja pažnje. S vremenom se ispostavilo da nijedna od tih dijagnoza nije tačna. Znate li koliko je roditelju teško da čuje takvo nešto o svom detetu, da veruje u to mesecima, nauči sve o tome i na kraju ga prihvati, a zatim čuje da je dijagnoza pogrešna?“

Lekar nije odgovorio. Deniz ga je pogledala u oči, pa nastavila.

„Znam da Kajl ima probleme s jezikom i, verujte mi, pročitala sve o poremećaju slušne percepcije. Istini za volju, verovatno sam o tome čitala koliko i vi. Uprkos tome, želela sam da njegove jezičke sposobnosti ispita nezavisan izvor kako bih tačno znala gde mu je potrebna pomoć. U životu izuzev sa mnom mora da priča s još nekim.“

„Dakle... ovo za vas nije novost.“

Deniz je odmahнула glavom. „Ne, nije.“

„Jeste li ga uključili u program?“

„Radim s njim kod kuće.“

Zastao je. „Odlazi li specijalisti za govor ili za ponašanje, nekome ko je već radio s takvom decom?“

„Ne. Išao je na terapiju triput nedeljno više od godinu dana, ali mu to nije pomoglo. Nastavio je da zaostaje, pa ga od prošlog oktobra više ne vodim. Sada s njim radim samo ja.“

„Razumem.“ Po načinu na koji je to izgovorio, bilo je očito da se ne slaže s njenom odlukom.

Oči su joj se suzile. „Morate razumeti – iako ovo ispitivanje pokazuje da je Kajl na nivou dvogodišnjaka, to je poboljšanje u odnosu na ranije stanje. Pre no što je počeo da radi sa mnom, nije pokazivao nikakav napredak.“

Vozeći se auto-putem tri sata kasnije, Deniz je razmišljala o Bretu Kozgrouvu, Kajlovom ocu. Bio je muškarac koji privlači pažnju, od onih kakvi su joj uvek zapadali za oko – visok i mršav, tamnih očiju i kose crne poput abonosa. Videla ga je

na nekoj zabavi, okruženog društvom i očigledno naviknutog da bude u centru pažnje. Tada su joj bile dvadeset tri godine, nije imala mladića i u školi je radila već godinu dana. Pitala je svoju prijateljicu Suzan ko je on – saznala je da je Bret došao u grad na nekoliko nedelja i da radi za investicionu kompaniju čije je ime Deniz zaboravila. Nije bilo važno što nije iz istog grada. Bacila bi pogled na njega, on bi pogledao nju i tako su se gledali narednih četrdeset minuta dok joj napokon nije prišao i pozdravio je.

Ko bi mogao objasniti šta se dogodilo potom? Hormoni? Usamljenost? Trenutno raspoloženje? Bilo kako bilo, otišli su sa zabave nešto posle jedanaest, popili piće u hotelskom baru, zabavljali jedno drugo vrcavim pričicama, flertovali pomišljajući šta će se dogoditi i završili u postelji. Tada ga je videla prvi i poslednji put. Vratio se u Njujork svom uobičajenom životu. Vratio se, pretpostavljala je čak i tada, devojci koju je zaboravio da spomene. A ona se vratila sopstvenom životu.

Tada to nije imalo velikog značaja; mesec dana docnije, dok je jednog utorka ujutro sedela na podu u kupatilu, pridržavajući se za ormarić, značilo je mnogo više. Otišla je lekaru, koji joj je potvrdio ono što je već znala.

Bila je u drugom stanju.

Telefonirala je Bretu, dobila telefonsku sekretaricu i ostavila poruku da joj se javi; tri dana kasnije najzad se javio. Saslušao ju je, a onda uzdahnuo, činilo se, razdraženo. Ponudio je da plati abortus. Budući katolikinja, odvrtila je da to neće učiniti. Razljučen, pitao je zašto se to dogodilo. Mislim da već znaš odgovor na to pitanje, odgovorila je. Pitao je da li je sigurna da je dete njegovo. Zatvorila je oči, smirujući sebe, ne reagujući na provokaciju. Da, njegovo je. Ponovo je ponudio da plati abortus. Ponovo je rekla ne. Šta je želela da

on učini, upitao ju je. Kazala je da ne želi ništa, da je naprosto mislila da bi on trebalo da zna. Rekao je da će se boriti ukoliko bude tražila novac za izdržavanje deteta. Odvrtila je da to ne očekuje od njega, ali je htela da zna želi li on da bude deo detetovog života. Slušala je njegovo disanje. Ne, rekao je konačno. Imao je verenicu.

Više nikad nije razgovarala s njim.

Uistinu, Kajla je bilo lakše braniti pred lekarom nego pred samom sobom. Uistinu, brinula se više nego što je pokazivala. Iako je napredovao, jezička sposobnost dvogodišnjaka nije bilo nešto zbog čega se skače od sreće. Kajl će u oktobru napuniti pet godina.

Ipak nije odustajala od njega. Nikad neće odustati iako od rada s njim ništa teže nikad nije radila. Ne samo da je obavljala uobičajene dužnosti – spremala mu hranu, vodila ga u park, igrala se s njim u dnevnoj sobi, pokazivala mu nova mesta – već je i četiri sata dnevno, šest dana u nedelji, vežbala mehaniku govora. Njegov napredak, mada nesporan otkako je počela da radi s njim, teško bi se mogao nazvati linearnim. Bilo je dana kad bi izgovorio sve što mu je tražila, a bilo je i onih kad nije. Bilo je dana kad je nove pojmove lako prihvatao, a bilo je i onih kad se činilo da je nazadovao još više nego ranije. Uglavnom je umeo da odgovori na pitanja tipa „šta“ i „gde“; pitanja tipa „kako“ i „zašto“ i dalje su mu bila nerazumljiva. A razgovor, ta razmena misli dve osobe, i dalje je predstavljao tek puku naučnu pretpostavku, nešto daleko iznad njegovih sposobnosti.

Juče su popodne proveli na obalama Čovona. Voleo je da posmatra čamce dok plove na putu ka zalivu Bačelor, a unosilo je to i promenu u njegovu svakodnevicu. Obično je, kad su radili, bio vezan u stolici u dnevnoj sobi. Stolica mu je pomagala da se usredsredi.

Odabrala je lepo mesto. Stabla američkog oraha videla su se s obe strane reke, a zimzelena paprat bila je uobičajenija od komaraca. Sedeli su na detelinom obraslom mestu, samo njih dvoje. Kajl je posmatrao vodu. Deniz je pažljivo beležila njegov napredak u svesku i upravo je unela najnovije podatke. Ne dižući pogled, upitala je: „Vidiš li čamce, dušo?“

Kajl nije odgovorio. Umesto toga, podigao je maleni avion u vazduh i kružio njime zamišljajući da leti. Jedno oko mu je bilo zatvoreno, a drugo zagledano u igračku u njegovoj ruci.

„Kajle, mili, vidiš li čamce?“

Ispustio je tih zvuk oponašajući zvukove avionskih motora. Na nju nije obraćao pažnju.

Pogledala je reku. Nije se video nijedan čamac. Dodirnula mu je ruku kako bi mu privukla pažnju.

„Kajle? Kaži: 'Ne vidim nijedan čamac.'“

„Avion.“ (*Aion.*)

„Znam da je to avion. Kaži: 'Ne vidim nijedan čamac.'“

Podigao je igračku još malo više, jednim okom i dalje uperenim u nju. Trenutak kasnije je opet progovorio.

„Mlazni avion.“ (*Mazni aion.*)

„Da, držiš avion.“

„Mlazni avion.“ (*Mazni aion.*)

Uzdahnula je. „Da, *mlazni* avion.“

„Aion.“

Pogledala mu je lice, toliko savršeno, toliko lepo, toliko *normalno*. Prstom mu je okrenula lice ka sebi.

„Iako smo napolju, i dalje moramo da radimo, znaš?... Moraš reći ono što ti govorim da kažeš ili ćemo se vratiti u dnevnu sobu, u tvoju stolicu. A ti to ne želiš, zar ne?“

Kajl nije voleo stolicu. Kad bi ga vezala, nije mogao da umakne, a nijedno dete – pa ni Kajl – ne voli takvo nešto. Umereno koncentrisan, Kajl je ipak igračku pomerao napred-nazad držeći je u ravni sa zamišljenim horizontom.

Deniz je ponovo pokušala.

„Kaži: 'Ne vidim nijedan čamac.'“

Ništa.

Iz džepa kaputa izvadila je maleni slatkiš.

Kajl ga je ugledao i posegnuo za njim. Držala je slatkiš izvan njegovog domašaja.

„Kajle? Kaži: 'Ne vidim nijedan čamac.'“

Bilo je to kao da mu kleštima vadi zube, ali reči su najzad izašle.

Prošaputao je: „Ne vidim nijedan čamac.“ (*Ne vidi nijedan čamac.*)

Deniz se nagnula i poljubila ga, a onda mu dala slatkiš. „Tako je, mili, tako je. Lepo si to rekao! Kako samo lepo govoriš!“

Kajl je prihvatao njene pohvale dok je jeo slatkiš, a onda se ponovo usredsredio na igračku.

Deniz je zapisala njegove reči u svesku i nastavila s vežbom. Pogledala je uvis smišljajući nešto što nije rekao tog dana.

„Kajle, kaži: 'Nebo je plavo.'“

Trenutak kasnije:

„Aion.“

Ponovo u kolima, sada na dvadeset minuta od kuće. Čula je kako se Kajl meškolji u svom sedištu i pogledala u retrovizor. Ubrzo su šumovi u kolima utihnuli i Deniz je vodila računa da ne napravi nikakvu buku dok se ne uveri da je opet zaspao.

Kajl.

Jučerašnji je bio uobičajen dan njenog života s njim. Korak napred, korak nazad, dva koraka u stranu, večita borba. Bio je bolji nego ranije, ali je i dalje veoma zaostajao. Hoće li to ikad nadoknaditi?

Napolju su tamni oblaci preplavili nebo, a kiša je uporno padala. U kolima, na zadnjem sedištu, Kajl je sanjao, što se videlo po podrhtavanju očnih kapaka. Pitala se kakvi li su mu snovi. Jesu li lišeni zvuka, poput nemog filma što mu prolazi kroz glavu, ništa više do slika raketa i mlaznih aviona koji paraju nebo? Ili je sanjao da upotrebljava ono malo reči što je znao? Nije znala. Ponekad, kad je sedela uz njega dok je spavao u svom krevetu, volela je da zamišlja kako on u svojim snovima živi u svetu gde ga svi razumeju, gde je jezik stvaran – možda ne engleski, ali nekakav koji je njemu smislen. Nadala se da je sanjao kako se igra s drugom decom, decom koja reaguje na njega, decom koja ne ustuknu jer on ne govori. Nadala se da je srećan u svojim snovima. Bog bi mogao makar toliko da učini, zar ne?

Sada, dok se vozila utihnulim auto-putem, bila je sama. I pored Kajla na zadnjem sedištu, ipak je bila sama. Nije odabrala ovakav život; jedino joj je taj ponuđen. Moglo je, naravno, biti i gore, i trudila se da na sve gleda iz tog ugla. Ali to uglavnom nije bilo lako.

Bi li Kajl imao ove probleme da mu je otac prisutan? Nije bila sasvim sigurna, ali nije želela da veruje u to. Jednom je o tome razgovarala s nekim od Kajlovih lekara, a on je kazao da ne zna. Iskren odgovor – koji je i očekivala – ali potom

čitavih nedelju dana nije mogla da zaspri. Pošto je lekar nije naprosto odbacio, ta ju je pomisao progonila. Je li ona, Deniz, nekako odgovorna za sve Kajlove probleme? Takvo razmišljanje ju je dovelo i do drugih pitanja. Ako ne odsustvo oca, je li razlog moglo biti nešto što je učinila tokom trudnoće? Da li se pogrešno hranila, da li se dovoljno odmarala? Je li trebalo da uzima više vitamina? Ili manje? Je li mu čitala dovoljno dok je bio beba? Je li ga zanemarila kad mu je bila najpotrebnija? Bolno je bilo razmišljati o mogućim odgovorima na ova pitanja i samo snagom volje ih je odagnala. Ali katkad bi se kasno noću pitanja ponovo pojavila. Kao što se šuma ne može odbraniti od kudzua, ni ona se nije mogla večno braniti od tih pitanja.

Je li sve ovo nekako njena greška?

U takvim trenucima otišla bi hodnikom do Kajlove sobe i posmatrala ga usnulog. Spavao je s belim ćebetom obmotanim oko glave i malim igračkama u ruci. Posmatrala bi ga i u srcu osećala tugu, ali je osećala i radost. Jednom, dok je još živela u Atlanti, neko ju je pitao bi li rodila Kajla da je znala šta ih čeka. „Naravno“, odgovorila je brzo, baš kako se i očekivalo. I duboko u duši je znala da je zaista tako i mislila. I pored njegovih problema, Kajla je smatrala blagoslovom. Ako bi razmišljala šta bi bilo za takav stav, a šta protiv, spisak pozitivnih strana bio bi ne samo duži već i daleko značajniji.

No upravo zbog njegovih problema, nije ga samo volela već je i osećala potrebu da ga zaštiti. Svakodnevno je bilo prilika kad bi poželela da ga odbrani, da ga opravda, da ostalima objasni da je, premda deluje kao normalan dečak, nešto u njegovom mozgu pogrešno spojeno. Najčešće, međutim, to nije činila. Odlučila je da drugima prepusti da sami donesu sopstveni sud o njemu. Ako ne razumeju, ako mu ne pruže priliku, sami su na gubitku. Jer i pored svih svojih nevolja,

Kajl je bio divno dete. Ne povređuje drugu decu; nikad ih ne ujeda, ne viče na njih, ne štipa ih, nikad im ne uzima igračke, a sopstvene daje čak i kad to ne želi. Bio je milo dete, umiljatije nije poznavala, a kad bi se osmehnuo... Bože, bio je toliko lep. Uzvratila bi mu osmeh, a on se i dalje smešio i na delić sekunde bi pomislila da je sve u redu. Rekla bi mu da ga voli i osmeh bi mu bio još veći, ali kako nije dobro govorio, ponekad se osećala kao da samo ona primećuje koliko je zaista divan. Kajl bi sedeo sam u pesku i igrao se svojim kamiončićima dok ostala deca ne obraćaju pažnju na njega.

Sve vreme se brinula za njega i mada sve majke brinu za svoju decu, znala je da to nije isto. Ponekad je želela da poznaje nekog ko ima dete kao što je Kajl. Tada bi je makar neko razumeo. Tada bi makar imala s kim da razgovara, da uporedi zapažanja, nekog da je sasluša kad joj je potrebno da se izjada. Jesu li se druge majke budile svakog jutra i pitale se hoće li njihovo dete ikad imati prijatelja? Ijednog prijatelja? *Ikad?* Jesu li se druge majke pitale hoće li njihova deca ići u redovnu školu, baviti se sportom, ići na matursko veče? Jesu li druge majke gledale kako njihovo dete odbacuju ne samo ostala deca već i njihovi roditelji? Jesu li se njihove brige nastavljale iz minuta u minut svakog dana, da li se njima činilo da tome ne vide kraj?

Misli su joj pratile ovu poznatu putanju dok je stari datsun navodila na sada prepoznatljive drumove. Do kuće je imala još deset minuta. Sledeća krivina, preko mosta ka Identonu, a onda levo na Čeriti roud. Potom još kilometar i po i stići će kući. Kiša je i dalje padala, a asfalt je bio crn i sjajan. Farovi su obasjavali daljinu, svetlost se prelamala kroz kišne kapi, brilijante s večernjeg neba. Vozila je kroz bezimenu močvaru, kakvih je bilo desetak u niziji koju napajaju vode estuarskog zaliva Albemarl. Tu je živelo malo ljudi, a i njih videti bila

je retkost. Na auto-putu nije bilo nijednog drugog vozila. Vozeći krivinom skoro sto kilometara na čas, ugledala ju je kako stoji na drumu, udaljena četrdesetak metara.

Odrasla košuta stajala je uhvaćena u svetlost farova, nepomična od neizvesnosti.

Vozila je prebrzo da bi se zaustavila, ali nagon je prevladao i Deniz je naglo pritislula kočnicu. Čula je škripu točkova, osetila kako gume polako gube dodir s površinom skliskom od kiše, osetila kako kola zbog inercije i dalje idu napred. Košuta se ipak nije pomerala. Deniz joj je mogla videti oči, dva žuta klikera što sijaju u mraku. Udariće je. Deniz je čula sebe kako vrišti dok je snažno okretala volan, a prednji točkovi klize, a onda nekako ipak reaguju. Automobil je krenuo ukoso po drumu i promašio košutu za svega trideset centimetara. Prekasno da bi to imalo uticaja, košuta se najzad prenila iz transa i odskočila na bezbedno i ne okrećući se.

Ali zaokret je predstavljao prevelik zalogaj za kola. Deniz je osetila kako se točkovi odižu od asfalta i čula jedno *dum* kad su kola ponovo tresnula o tlo. Stari amortizeri su glasno zastenjali od udarca, kao slomljena trambulina. Čempresi su od druma bili udaljeni jedva deset metara. Deniz je izbezumljeno okretala volan, ali automobil je jurio napred kao da nije pokušavala ništa. Oči su joj se razrogačile i naglo je udahnula. Činilo se kao da se sve odvija usporeno, pa punom brzinom, a onda ponovo usporeno. Ishod je već određen, najednom je shvatila iako joj je za to bio potreban samo delić sekunde. U tom trenutku udarila je u drvo, čula kako se metal krivi i staklo puca dok je prednji deo kola eksplodirao prema njoj. Pošto joj je sigurnosni pojas išao preko krila a ne preko ramena, glava joj je poletela napred i udarila u volan. U čelu je osetila oštar, vreo bol...

A onda nije bilo više ničeg.